

від християнського світа, се оригінальність повторювання і упертість стояння при своїм. Так довго, як довго на всяке питане відповідають словом “бог”, науковий дослід є просто неможливий. Але так скоро, як лише можна вдоволяючо пояснити прояви, пановане сили, яка ніби є висшою від природи, мусить змешуватись, підчас коли світогляд знання мусить також постійно побільшуватись.

На упадок або піднесенє ся народів не можна вже більше вдоволяючо відповідати виразом: “се божя воля”. Таке поясненє ставить невіжество і образованє на однім уровені, і відкидає думку про дійсну відповідь на щонебудь.

Чи скаже релігійний чоловік, що дійсною ціллю науки є переконати ся як і чому бог ділає? Наука, з такої точки погляду, занимала би ся досліджуванєм права про примириму акцію, та старала би ся переконати ся про закони, яким природно підлягає безконечна забаганка.

З філософічної точки погляду наука є знанєм прав житя; знанєм условин щастя; знанєм фактів, якими ми є окружені і знанєм нашого відношеня до людей і предметів — за посередництвом котрого чоловік, так сказати, по-